

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับแบบเรียน

ความเป็นมาและความหมายของ “แบบเรียน”

คำว่า “แบบเรียน” มีหลักฐานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

มีการปฏิรูปการศึกษา

จัดตั้งโรงเรียนแห่งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวัง

พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งแบบเรียนขึ้นใช้ในโรงเรียน เรียกว่า “แบบเรียนหลวง” ต่อมาคำว่า “แบบเรียน” ก็เป็นที่รู้จัก และใช้จนกระทั่ง พ.ศ. 2522 จึงมีการใช้คำว่า “หนังสือเรียน” แทน

มีผู้ให้นิยามคำว่า แบบเรียน ไว้ดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2556, น. 3) แบบเรียน คือ หนังสือที่มีเนื้อหาความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอนที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้สำหรับการเรียนระดับชั้นใดชั้นหนึ่ง ฉะนั้นหนังสือแบบเรียนจึงหมายถึงหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนในโรงเรียนทุกสาขาวิชาการ และส่วนใหญ่จะจำกั้อยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ชุตินา สัจจนันท์ (2546, น. 307) หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่เขียนขึ้นตามหลักสูตรระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา มีเนื้อหาวิชาการ เขียนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา

เสริมแสง พันธุมสุต (2530, น. 3) ได้กล่าวถึง “แบบเรียน” และ “หนังสือเรียน” ว่าเป็นหนังสือประเภทเดียวกัน โดยให้ความหมายว่า “แบบเรียน คือ หนังสือที่เป็นแหล่งรวบรวมเนื้อหาความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาและหลักสูตร และเป็นหนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนวิชาใดวิชาหนึ่งในระดับชั้นเรียนชั้นใดชั้นหนึ่งในโรงเรียน”

จากนิยามคำว่า แบบเรียน พบว่า “แบบเรียน” ใช้ในลักษณะเดียวกันกับคำว่า “หนังสือเรียน” คือ หนังสือที่เขียนขึ้นมีเนื้อหาความรู้ หลักการ และวิธีการเรียนการสอนขึ้นเพื่อใช้ในการเรียนการสอนระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาหรือในระดับโรงเรียน

โกชัย สาริกบุตร และสมพร สาริกบุตร (2523, น. 3) ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า

ตำรา คงจะเป็นคำที่ใช้ในสมัยก่อนที่จะใช้แบบเรียน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ คำว่าตำรา เก่ากว่าคำว่าแบบเรียน ต่อมาคำทั้งสองนี้ถูกใช้ปะปนกัน แต่เวลาล่วงเลยมาถึงปัจจุบัน คำว่าตำราและแบบเรียนมีความหมายต่างกัน คือ ตำรา หมายถึง หนังสือที่วาดด้วยกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราหลักภาษา ตำรายา ส่วนแบบเรียนหมายถึงหนังสือที่ให้นักเรียนเรียนในชั้นต่าง ๆ

ช่วยกันสรุปความหมายของคำว่า “แบบเรียน” “หนังสือเรียน” และ “ตำรา”

คำว่า “แบบเรียน” และ “หนังสือเรียน” มีความหมายเดียวกัน คือ หนังสือที่มีผู้รวบรวมเนื้อหาความรู้ตรงตามหลักสูตรที่หน่วยงานทางการศึกษากำหนด เป็นหนังสือที่ต้องใช้เป็นหลักหรือเป็นส่วนประกอบ

ในการศึกษารายวิชาต่าง ๆ ตามระดับชั้นที่มีการจัดการเรียนการสอนระดับโรงเรียน อีกทั้งยังจัดเป็นสื่อการเรียนการสอนประเภทหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ด้วย

ส่วนคำว่า “ตำรา” มีความหมายแตกต่างกับคำว่า “แบบเรียน” และ “หนังสือเรียน” ทั้งในแง่ของเนื้อหาและระดับของผู้เรียนก็เป็นระดับสูงกว่า ตลอดจนรายละเอียดเกี่ยวกับส่วนประกอบอื่น ๆ ของหนังสือก็แตกต่างกันด้วย

ประเภทของแบบเรียนภาษาไทย

สรุปแบบเรียนภาษาไทยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. แบบเรียนทางภาษา หมายถึงแบบเรียนที่กล่าวถึงหลักเกณฑ์ทางภาษา รวมถึงการใช้ภาษาด้วย
2. แบบสอนอ่าน หมายถึงแบบเรียนที่มีคู่กับแบบเรียนทางภาษา อาจเป็นข้อความยาว ๆ เป็นเรื่องสั้น ๆ หรือเป็นวรรณคดี เนื้อหาจะแตกต่างกันไป อาจเป็นเรื่องสนุกหรือเป็นความรู้รอบตัวด้านต่าง ๆ
3. หนังสืออ่านประกอบหรือหนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เสริมหนังสือที่เป็นแบบเรียนตามหลักสูตร เช่น หนังสืออ่านนอกเวลา
4. แบบเรียนทางวรรณคดี หมายถึงการนำหนังสือทางวรรณคดีมาเป็นแบบเรียนในชั้นเรียน

ความสำคัญของแบบเรียน

1. ความสำคัญต่อครูและผู้เรียน
 - 1.1 ครูสอนได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
 - 1.2 ครูได้นำเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลที่ถูกต้อง
 - 1.3 ครูใช้แบบเรียนช่วยวางแผนการเรียนการสอนได้สะดวกและมีระบบ
 - 1.4 ครูได้แนวทางจากกิจกรรมในแบบเรียนเพื่อฝึกทักษะของผู้เรียนได้หลากหลายและครอบคลุม
 - 1.5 ครูได้แรงบันดาลใจสร้างสรรค์หนังสืออื่นๆ
 - 1.6 ครูและผู้เรียนได้ใช้แบบเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลการเรียนการสอน

2. ความสำคัญต่อสังคม

อัมพร แก้วสุวรรณ (2548, น. 11) กล่าวว่า แบบเรียนคือหลักฐานที่ชี้ให้เห็นความต้องการของสังคมในระบบการศึกษายุคแรก ๆ ของทุกสังคม แบบเรียนมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทางภาษา เป็นแบบเรียนทางวรรณคดี หรือหนังสือเกี่ยวกับผลงานทางความคิดของนักปราชญ์คนสำคัญ ๆ แต่เมื่อองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ ขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งการเกิดศาสตร์สาขาใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ในเวลาต่อมา การบรรจุเนื้อหาความรู้ใดไว้ใน

หนังสือแบบเรียน จึงเป็นสารที่แสดงให้เห็นทิศทางของความต้องการและความคาดหวังของสังคมนั้น ซึ่งย่อมแปรเปลี่ยนแตกต่างกันไปตามเงื่อนไขความรู้ความก้าวหน้าและเวลาที่ผ่านไป

รายการอ้างอิง

- โกชัย สาริกบุตร และ สมพร สาริกบุตร. (2523). *แนวการวิเคราะห์และประเมินผลแบบเรียน (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.
- เบญจวรรณ สุนทรากุล. (2550). *วิวัฒนาการแบบเรียนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพชรภรณ์ รื่นรมย์. (2546). ก้าวย่างของแบบเรียนไทย. ใน *วิชาการวิจัย* (น. 87-110). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- รังรอง เจียมวิจักขณ์. (2561). *แบบเรียนภาษาไทย: พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. ปทุมธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมแสง พันธุมสุต. (2530). *พัฒนาการของแบบเรียนหลักภาษาไทย: วิเคราะห์เฉพาะแบบเรียนหลักภาษา* *ขั้นต้น*. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อัมพร แก้วสุวรรณ. (2548). *การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.